

Чальцева Олена Михайлівна

Інституціоналізація політичної партії як актора публічного управління

УДК 351:329 (477)
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2023-5.16>

Чальцева Олена Михайлівна
доктор політичних наук, професор
Донецького національного університету
імені Василя Стуса
вул. 600-річчя, 21, Вінниця, Україна
ORCID: 0000-0003-3922-7619

Політична партія як один із акторів публічного управління традиційно передбачає можливість безпосередньо взаємодіяти з громадянським суспільством і з державою, артикулювати і агрегувати інтереси суспільства та представляти їх в державних інституціях через процедуру виборів. Основна мета цього інституту полягає в інтеграції до структур державної влади (насамперед, законодавчої її гілки) та впливі на реалізацію як державної політики, так і публічного управління в цілому.

Завдяки політичним партіям у значній мірі в демократичних системах забезпечується політична стабільність суспільства. У тих суспільствах, де є розвинута система політичних партій, які організовано представляють інтереси суспільства в парламенті, суспільство здатне цивілізовано вирішувати всі політичні проблеми, що виникають, використовуючи для цього різноманітні засоби.

Метою статті є виявлення тенденцій зміни суб'єктності політичної партії як публічного актора, зокрема в процесі його конституювання в Україні.

Розглядаючи політичну партію як актора публічного управління в Україні, який поступово інституціоналізується, з одного боку, можна відзначити появу механізмів безпосереднього впливу цього інституту (або їх частини) на процес державного управління, на розробку та прийняття управлінських рішень, а іншого боку, Україна є прикладом країни з гібридним режимом, де формальні інститути (конституція, закони та законодавчі акти) є підірвані неформальними (клієнтелізмом, непотизмом і корупцією).

Досліджуючи проблематику участі політичних партій у здійсненні публічного управління, слід зазначити, що політичні партії відіграють суттєву роль у його реалізації, яка залежить від об'єктивних та суб'єктивних чинників, а саме від демократизації політичного режиму, інституційного потенціалу політичних партій, нормативно-правової бази політичної системи, взаємозв'язку між суб'єктами політичного процесу. Інституціоналізація політичної партії як актора публічного управління в Україні ще потребує свого удосконалення в нормативному сенсі по таким питанням як: відповідальність політичної партії перед суспільством; існування персоналістських партій; виборче законодавство; аудит партійної діяльності; фінансування політичних партій.

Ключові слова: права людини, демократія, суспільство, громадянське суспільство, політичні партії, відповідальність, вибори, виборча система, виборчі комісії, офіційні спостерігачі, депутатські фракції, народні депутати, публічне управління, інституціоналізація.

Процеси глобалізації, які вплинули на суспільні, політичні, економічні основи держави та суспільства, призвели на початку XXI ст. до переосмислення в політичних, економічних, управлінських науках проблеми суб'єктності і функціональної спроможності публічних інститутів в демократичних системах.

Криза інститутів публічного управління призвела до трансформації демократичної західної електоральної демократії, перегляду класичних теоретичних концепцій і пошуку нових пояснень політичної практики, яка об'єктивно посприяла появі досліджень, пов'язаних зі зміною нормативних і діяльнісних характеристик акторів публічної політики. Не минула наукових рефлексій і традиційна інституція – політична партія, яка змінюючи якість своєї суб'єктності, все ще залишається одним із ключових акторів публічної політики.

Значні перетворення в українському суспільстві, зміна цінностей та напрямків державно-правового й соціального розвитку країни, формування нового типу політичної культури і нових видів політичних відносин вимагають ґрунтовних досліджень

процесів, які відбуваються в системі публічного управління. Одним із елементів інституційної конструкції є політична партія, яка в умовах політичної невизначеності, перманентних криз і війни видозмінюється, оновлює свій практичний інструментарій взаємодії із громадянським суспільством, і об'єктивно потребує удосконалення нормативно-правової бази свого функціонування.

Метою статті є виявлення тенденцій зміни суб'єктності політичної партії як публічного актора, зокрема в процесі його конституювання в Україні.

Для поставленої мети використовуватиметься комбінація **методологічних** підходів, таких як структурно-функціональний, компаративістський і соціокультурний підхід, політичний та юридичний аналіз. Через поєднання цих підходів стаття пропонує комплексне розуміння вищевказаної проблеми.

Виклад основного матеріалу. Інститут політичних партій досліджувався такими західними вченими як М. Острогорський, М. Дюверже, Дж. Сарторі, К. Джанда, які сформуливали класичне уявлення про цей інститут і запропонували перші

типологі. Проблемою нової суб'єктності і функціональним потенціалом інституту політичної партії займалися такі вчені як: Р. Кац, П. Мейр, Д. Барнс, І. Бадж, Х. Кеман, Р. Роуз, Р. Даусон, Дж. Робінсон, Т. Дай, С. Дженкінс, С. Уоллінес, А. Панебьянко, Ф. Херменс та інші.

Вітчизняні партологи також внесли свій вклад у вивчення інституту партії в Україні серед них слід визначити: А. Мелешевича, Н. Гончарука, О. Ержова, І. Кресіну, М. Кармазіна, Л. Гонюкова, І. Дудінська, Ю. Шведа, А. Романюка, Г. Зеленько, Ю. Остапця, Н. Шестак, та ін.

Зміст управлінського процесу, у тому числі й публічного управління, особливо в частині формулювання цілей державної політики і визначення її пріоритетних напрямів, залежить від рівня зрілості політичних партій.

Завдяки політичним партіям у значній мірі в демократичних системах забезпечується політична стабільність суспільства. У тих суспільствах, де є розвинута система політичних партій, які організовано представляють інтереси суспільства в парламенті, суспільство здатне цивілізовано вирішувати всі політичні проблеми, що виникають, використовуючи для цього різноманітні засоби. Політична партія як один із акторів публічного управління, традиційно передбачає можливість безпосередньо взаємодіяти з громадянським суспільством і з державою, артикулювати і агрегувати інтереси суспільства та представляти їх в державних інституціях через процедуру виборів. Основна мета цього інституту полягає в інтеграції до структур державної влади (насамперед, законодавчої її гілки) та впливі на реалізацію як державної політики, так і публічного управління в цілому.

Але згідно зі світовою тенденцією, політична партія як традиційний інститут втратив монопольну функцію представницького правління. В останній третині ХХ ст. партії прямо або побічно стали контролювати величезний обсяг публічних ресурсів, просуваючи вигідні їм законодавчі норми або через лобістські структури (офіційні і неофіційні) впливати на кадрові призначення, на управління в публічній сфері. Вони освоїли патронаж і клієнтелізм, практику «розподілу видобутку» – надання партією, що перемогла, посад і привілеїв своїм прихильникам. У результаті кризи традиційної партійної системи з'явилися нові типи партій: картельні, гібридні, постматеріальних цінностей та ін. Все частіше політичні партії використовують популістські ідеї з метою досягнення влади. У публічному політичному просторі політичні партії втратили статус публічних інституцій, демонструючи низький рівень довіри до них з боку суспільства.

Партологи звертають увагу, що функції партій у сучасній політиці, можна розділити на три групи: 1) традиційні; 2) функції, які зберігаються, але змінюються змістовно; 3) функції, які партії пере-

стають виконувати. До традиційних функцій відносять електоральну й участь у законотворчості та виконавчій владі. До функцій, які формально збереглися, але змінилися по суті – рекрутування політичної еліти, представницьку (артикуляція і агрегація інтересів) функцію. І, нарешті, партії перестали виконувати такі функції як мобілізації громадян, політичної соціалізації і формування ідеології. Звідси домінуючий вплив на їх інституціалізацію мають функції участі у виборчих процесах і виконавчих органах влади [10].

Українські партії в цьому сенсі не є винятком. Невиконання програмних обіцянок, залежність партій від капіталу, економічні кризи, відсутність чітких ідеологічних орієнтирів, корупційна складова призвели до зниження інтересу і довіри суспільства до даного інституту в Україні, політичної апатії з боку виборців, радикалізації настроїв в суспільстві, конфліктності в прийнятті рішень в законодавчому органі та ін.

Законодавча основа діяльності політичних партій в публічному управлінні України має свої особливості і проблемні аспекти, які потребують свого вивчення задля розуміння рівня інституціоналізації і функціональних можливостей цього інституту в умовах змінного середовища.

Процес інституціалізації політичних партій можна трактувати як перетворення політичних партій із звичайної асоціації у повноцінний конституційно-правовий інститут. Інституціоналізація політичних партій – це визнання їх необхідності, позитивності, функціональності як владою, так і суспільством [1].

Умовно інституціоналізацію партій поділяють на правову (коститування) і політичну. Під правовою інституціалізацією політичних партій розуміється процес формування державою нормативних типів її діяльності, а під політичною інституціалізацією – процес їх структурно-функціонального становлення та розвиток у ролі такого, що має власні системні якості як політичний інститут [4].

Т. Бевз вважає, що до основних завдань правової інституціалізації партій слід віднести наступні: 1) юридичне закріплення і уточнення правового статусу політичних партій, їх ролі й місця в політичній системі, функцій, цілей, завдань, гарантій їх діяльності; 2) досягнення правовими засобами організаційної стійкості політичних партій і їх активної участі у політичному житті (у т.ч. за допомогою встановлення спеціальних вимог у частині їх організаційної структури); 3) визначення порядку взаємодії партій з організаціями державної влади й іншими суспільними об'єднаннями; 4) забезпечення, деталізація і розкриття конституційного права громадян на об'єднання в політичні партії і на участь в управлінні справами держави; 5) створення умов, що забезпечують контроль держави за діяльністю партій [1].

Процес конституювання, тобто внесення норм щодо політичних партій в конституцію, в цілому можна вважати демократичним і таким, що відповідає принципам публічного управління. Серед основних нормативних актів, які регулюють інститут політичної партії слід віднести: Конституцію України, Виборчий кодекс України, закони України «Про політичні партії в Україні», «Про Кабінет Міністрів України», «Про державну службу», «Про комітети Верховної Ради України», «Про Регламент Верховної Ради України», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання корупції в Україні» та інші.

Так, у статті 36 Конституції України закріплено право громадян об'єднуватись у політичні партії для реалізації здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, а також положення, згідно з яким політичні партії сприяють формуванню і вираженню політичної волі громадян [5].

Протягом всього існування незалежної України поступово відбувалася законодавча інституціоналізація, внаслідок якої правове становище партій набуло подальшого регулювання у законі. Так, серед основних законів щодо політичних партій необхідно розглянути Закон України «Про політичні партії в Україні», який був ухвалений у 2021 р., в якому міститься законодавче визначення політичної партії: «Політична партія – це зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах» (ст. 2) [8]. У статті 12 вищезазначеного Закону вказані права політичних партій:

1) вільно провадити свою діяльність у межах, передбачених Конституцією України, цим Законом та іншими законами України;

2) брати участь у виборах Президента України, до Верховної Ради України, до інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб у порядку, встановленому відповідними законами України;

3) використовувати державні медіа, а також засновувати власні медіа, як передбачено відповідними законами України;

4) підтримувати міжнародні зв'язки з політичними партіями, громадськими організаціями інших держав, міжнародними і міжурядовими організаціями, засновувати (вступати між собою у) міжнародні спілки з додержанням вимог цього Закону;

5) ідейно, організаційно та матеріально підтримувати молодіжні, жіночі та інші об'єднання громадян, надавати допомогу у їх створенні» [8].

Найбільш чітко роль політичних партій у системі політичного управління розкривається через їх

участь у виборчому процесі. Відповідно до Виборчого кодексу України: «Вибори народних депутатів України (далі – депутати) здійснюються на засадах пропорційної системи за єдиними списками кандидатів у депутати у загальнодержавному виборчому окрузі, з яких формуються регіональні виборчі списки кандидатів у депутати (далі – загальнодержавний виборчий список, регіональні виборчі списки) від партій (ч. 1 ст. 133).

Вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, районних у місті рад, а також депутатів міських, сільських, селищних рад (територіальних громад з кількістю виборців 10 тисяч і більше) проводяться за системою пропорційного представництва за відкритими виборчими списками місцевих організацій політичних партій (далі – виборчі списки) у територіальних виборчих округах, на які поділяється єдиний багатомандатний виборчий округ, що збігається з територією відповідно Автономної Республіки Крим, області, району, міста, району в місті, села, селища згідно з адміністративно-територіальним устроєм або територією міської, сільської, селищної територіальної громади (ч. 2 ст. 192)» [2].

Перехід до пропорційної виборчої системи, на нашу думку, мав протилежні наслідки. З одного боку, він посилив політичні партії в Україні, оскільки право висунення кандидатів на виборах, яке реалізується виборцями, можливе лише через політичні партії та їхні місцеві організації або шляхом самовисунення, тобто саме на рівні партійних організацій відбувається процедура висунення кандидатів і формування виборчих списків. З іншого, можливість мати закриті партійні списки в єдиному загальнонаціональному виборчому окрузі спродувала появу партій вождистського і персоналістського типу.

Підготовку та проведення усіх видів виборів здійснює система виборчих комісій. Зокрема, при підготовці та проведенні парламентських виборів створюються окружні комісії, суб'єктами подання кандидатур до них є:

1) політична партія, депутатська фракція якої зареєстрована в Апараті Верховної Ради України поточного скликання;

2) політичні партії – суб'єкти виборчого процесу, кандидати у депутати від яких зареєстровані у загальнодержавному окрузі (ч. 2 ст. 140 Виборчого кодексу України).

При проведенні місцевих виборів, на відміну від попереднього Закону України «Про місцеві вибори» (переважна частина норм якого втратила чинність), який надавав право політичним партіям, що мають депутатські фракції у поточному скликанні Верховної Ради України, пропонувати до складу відповідної територіальної виборчої комісії по дві кандидатури, а зареєстрованій у відповідній адміністративно-територіальній одиниці місцевій

організації інших політичних партій тільки по одній кандидатурі (ст. 22) [7], Виборчий кодекс України зрівняв права цих суб'єктів виборчого процесу, визначивши, що всі вони мають право запропонувати не більше ніж по одній кандидатурі.

Важливою формою участі політичних партій у виборах є також визначення ними офіційних спостерігачів, про що наголошувалось у Доповіді про участь політичних партій у виборах, ухваленій Радою з демократичних виборів на 16 засіданні (Венеція, 16 березня 2006 року) та Венеціанською Комісією на 67 пленарній сесії (Венеція, 9–10 червня 2006 року): «Особливо важливо гарантувати можливість усіх партій і кандидатів мати спостерігачів. У цьому відношенні очевидно, що партії мають певні елементи – постійну організацію, членство, і т.д., які допомагають їм в цьому завданні, і що це набагато важче реалізувати іншим непартійним кандидатам. Ці спостерігачі повинні мати право наглядати за всіма сферами процесу голосування (виборчі скриньки, виборчі комісії усіх рівнів), втручатися – як мінімум, бути почутими – у вирішенні можливих конфліктів та інформувати партії, які вони представляють, про проблеми, що виникають при спостереженні, щоб останні змогли подати скаргу на будь-яке рішення, законодавчо не обґрунтоване... Протягом виборчого процесу партійні спостерігачі та представники повинні насправді мати однакові можливості для захисту своїх інтересів у будь-якій сфері політичної активності. Це зовсім не означає, як згадувалося раніше, що всі партії повинні брати участь у роботі кожного органу виборчої адміністрації, але передбачає, що всі конкурентні партії повинні мати право бути почутими у процесі прийняття рішень та оскаржити будь-яке рішення, яке вони вважають протиправним. Також важливо, щоб представники політичних партій зберігали статус спостерігачів не лише доки закінчиться процес голосування, але доти, поки не розв'яжуться всі спори стосовно результатів голосування» [3].

Одночасно з переходом до пропорційної виборчої системи відбулися й зміни в нормах, якими була регламентована діяльність політичних партій в парламенті. Так, депутатські фракції формуються з числа народних депутатів, обраних за виборчими списками політичних партій та народних депутатів, які були висунуті політичною партією в одномандатних округах. При формуванні депутатської фракції до її складу також за умови додержання засад діяльності такої фракції можуть увійти народні депутати, обрані в одномандатних округах, які реєструвалися кандидатами у народні депутати шляхом самовисування, або народні депутати, які були висунуті політичною партією, що за результатами виборів не взяла участь у розподілі депутатських мандатів (ч. 1 ст. 58 Регламенту Верховної Ради України) [9], тобто основним прин-

ципом формування депутатських фракцій в парламенті є принцип партійного представництва. Таким чином, було сформовано доволі міцний зв'язок між політичними партіями, їх фракціями в парламенті і народними депутатами, що перетворило політичні партії з одного з провідних суб'єктів виборчого процесу ще й на основного суб'єкта парламентської діяльності.

Слід зазначити, що правова інституціоналізація політичних партій відбувалась нерівномірно і з різною результативністю протягом всього періоду існування України. Учені в цілому висловлюють думку про те, що в період президентства В. Януковича з 2010 р., почався процес «деінституціоналізації», що було пов'язано з поверненням до президентсько-парламентської форми правління і створенням штучних перешкод для інституту партії.

Недоліком законодавчої інституціоналізації також є те, що в жодному законі не було норми щодо відповідальності політичної партії перед виборцями. На думку більшості українських дослідників, проблема полягає в тому, що між партіями та групами суспільних інтересів немає відповідності, і тому є партії особистостей, а не соціальних груп. Виборче право для партій і інститут виборів в Україні працює досить демократично, але відповідальності за виконання передвиборних програм до сих пір немає, що знижує рівень довіри до інституту партії з боку суспільства.

Отже, за версією М. Палінчака, Ю. Остапця, М. Лешанича послідовність, за якою приймалися закони щодо діяльності політичних партій в Україні, наступна: а) конституціоналізація політичних партій відбулася у 1996 р. з прийняттям Конституції України, до якої тричі вносилися поправки, які змінювали форму правління (2004, 2010, 2014 рр.); б) нові закони про вибори приймалися напередодні практично усіх парламентських виборів (за винятком 2014 та 2019 рр.); в) базовий закон про політичні партії був прийнятий лише у 2001 р. і практично без норм, які б регламентували фінансову діяльність партій; г) зміни до Закону України «Про політичні партії в Україні» щодо державного фінансування партій були прийняті у 2015 р., хоча аналогічні закони починають прийматися у країнах Західної Європи, починаючи з середини 60-х рр. XX ст.; д) парламентські і місцеві вибори були розділені в часі лише починаючи з 2010 р. [6].

Таким чином, розглядаючи політичну партію як актора публічного управління в Україні, який поступово інституціоналізується, з одного боку, можна відзначити появу механізмів безпосереднього впливу цього інституту (або їх частини) на процес державного управління, на розробку та прийняття управлінських рішень, а також на процеси їх реалізації. З іншого, на думку Ю. Мацієвського [6], Україна є прикладом країни з гібридним режимом, де формальні інститути (конституція, закони

та законодавчі акти) є підірвані неформальними (клієнтелізмом, непотизмом і корупцією).

Політичні відносини і політичне управління знаходяться у постійному системному зв'язку. Процес політичного розвитку суспільства значною мірою залежить від того, наскільки використовується такий суб'єкт у здійсненні політики як політичні партії.

Досліджуючи проблематику участі політичних партій у здійсненні публічного управління, слід зазначити, що політичні партії відіграють суттєву роль у його реалізації, яка залежить від об'єктивних та суб'єктивних чинників, а саме від демократизації політичного режиму, інституційного потенціалу політичних партій, нормативно-правової бази політичної системи, взаємозв'язку між суб'єктами політичного процесу.

Висновки. Отже, зміна суб'єктності політичної партії в демократичних системах, якісно нові форми зв'язків між державою, мережевим громадянським суспільством і оновленим інститутом партії не применшують ролі останнього – він, як і раніше, він залишається найбільш значущим механізмом, що забезпечує чутливість держави до суспільних інтересів; виразником концентрованих політичних інтересів суспільних груп у державі; організатором публічного майданчика для артикулювання та агрегування питань порядку денного й учасником процесу прийняття рішень.

Євроінтеграційні процеси, які безпосередньо пов'язані з розбудовою держави, значно змінили політичне життя українського суспільства: з одного боку, створюється нова структура політичної системи, з іншого – суттєво змінюються її складові, однією з яких є політичні партії. Відповідність нормам права ЄС для України, як асоційованого члена цієї організації, є обов'язковою умовою. Імплементация демократичних законів, які мають забезпечувати ефективну взаємодію всієї акторів публічної політики, адаптація сучасних моделей публічного управління, орієнтованих на розширення участі соціуму в процесі прийняття рішень, передбачає інституціоналізацію всіх акторів публічного процесу, в тому числі і інституту політичної партії.

Інституціоналізація політичної партії як актора публічного управління в Україні ще потребує свого удосконалення в нормативному сенсі по таким питанням як: відповідальність політичної партії перед суспільством; існування персоналістських партій; виборче законодавство; аудит партійної діяльності; фінансування політичних партій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бевз Т. Інституціоналізація політичних партій як процес. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2011. № 3(53). С. 31–45.
2. Виборчий кодекс України від 19 грудня 2019 року. Поточна редакція. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>.

3. Доповідь про участь політичних партій у виборах, ухвалена Радою з демократичних виборів на 16 засіданні (Венеція, 16 березня 2006 року) та Венеціанською Комісією на 67 пленарній сесії (Венеція, 9–10 червня 2006 року). URL: <https://pravo.studio/evropeyskoe>.

4. Зеленько Г. Співвідношення процесів правової та політичної інституціоналізації політичних партій: українська практика. *Партійна система сучасної України: еволюція, тенденції та перспективи розвитку: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. 24–25 листопада 2011 р. К.: ІПіЕНД, 2012. С. 205–221. с. 206–207.

5. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

6. Палінчак М., Остапець Ю., Лешанич М. Особливості процесу інституціоналізації політичних партій і партійної системи України в умовах демократичного транзиту: монографія / М. Палінчак, Ю. Остапець, М. Лешанич. Ужгород: Поліграфцентр "Ліра", 2021. 240 с.; С.96.

7. Про місцеві вибори: Закон України від 14 липня 2015 року. Поточна редакція. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-19#Text>.

8. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>.

9. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10 лютого 2010 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>.

10. Чальцева О.М. Публічна політика: теоретичний вимір і сучасна практика. Монографія. Вінниця: ФОП Барановська Т.П., 2017. 336 с.; С. 32 URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/34996> С.32.

REFERENCES:

1. Bevz T. (2011) Instytucionalizacija politychnykh partij jak proces. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy*. [Institutionalization of political parties as a process]. no 3(53). pp. 31– 45.
2. Vyborchyi kodeks Ukrainy. [Electoral Code of Ukraine]. Potochna redakcija. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>.
3. Dopovid pro uchast politychnykh partii u vyborakh, ukhvalena Radoiu z demokratychnykh vyboriv na 16 zasedanni (2006) ta Venetsianskoioi Komisiiei na 67 plenarnii sesii. [Report on the Participation of Political Parties in Elections, adopted by the Council for Democratic Elections at its 16th meeting (2006) and by the Venice Commission at its 67th plenary session (2006)]. Venetsiia URL: <https://pravo.studio/evropeyskoe>.
4. Zelenko H. (2011) Spivvidnoshennja procesiv pravovoї ta politychnoї instytuczalizacii politychnykh partij: ukrainska praktyka. [Correlation of processes of legal and political institutionalization of political parties: Ukrainian practice.] *Proceedings of the Partijna sistema suchasnoї Ukrainy: evoliutsiia, tendentsii ta perspektyvy rozvytku: Materialy mizhnarodnoї naukovo- praktychnoї konferentsii*. K.: IPIEND. pp. 206–207.
5. Konstytutsiia Ukrainy. [The Constitution of Ukraine]. Potochna redakcija. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text.

6. Palinchak M., Ostapets Yu., Leshanych M. (2021) Osoblyvosti protsesu instytutstyalizatsii politychnykh partii i partynoi systemy Ukrainy v umovakh demokratychnoho tranzytu: monohrafiia [Peculiarities of the Process of Institutionalization of Political Parties and the Party System of Ukraine in the Context of Democratic Transition: A Monograph]. Uzhhorod: "Lira", 2021. 240 p.; p. 96.

7. Zakon Ukrainy pro mistsevi vybory. [The Law of Ukraine for Mixed Elections]. Potochna redakcija. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-19#Text>.

8. Zakon Ukrainy pro politychni partii v Ukraini. [Law of Ukraine on Political Parties]. Potochna redakcija. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>.

9. Zakon Ukrainy pro Rehlament Verkhovnoi Rady Ukrainy. [Law of Ukraine On the Rules of Procedure of the Verkhovna Rada of Ukraine]. Potochna redakcija. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>.

10. Chaltseva O.M. (2017) Publichna polityka: teoretychnyi vymir i suchasna praktyka. Monohrafiia. [Public Policy: Theoretical Dimension and Modern Practice. A Monograph]. Vinnytsia: FOP Baranovska T.P., 336 p.; P. 32 URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/34996> S.32.

Institutionalization of a political party as an actor of public administration

Chaltseva Olena Mykhailivna

Doctor of Political Sciences, Professor
Vasyl' Stus Donetsk National University
600-richchia str., 21, Vinnytsia, Ukraine
ORCID: 0000-0003-3922-7619

A political party as one of the actors of public administration traditionally provides for the possibility to interact directly with civil society and the state, to articulate and aggregate the interests of society and to represent them in state institutions through the election procedure. The main goal of this institution is to integrate into the structures of state power (primarily, its legislative branch) and influence the implementation of both state policy and public administration in general.

Political parties are largely responsible for political stability in democratic systems. In those societies where there is a developed system of political parties that represent the interests of society in an organized manner in parliament, society is able to solve all emerging political problems in a civilized manner, using various means.

The purpose of the article is to identify the trends in changing the subjectivity of a political party as a public actor, in particular, in the process of its constitutionalization in Ukraine.

Considering a political party as an actor of public administration in Ukraine, which is gradually being institutionalized, on the one hand, we can note the emergence of mechanisms of direct influence of this institution (or part of it) on the process of public administration, on the development and adoption of administrative decisions, and on the other hand, Ukraine is an example of a country with a hybrid regime, where formal institutions (the Constitution, laws and legislative acts) are undermined by informal ones (clientelism, nepotism and corruption). When studying the issue of political parties' participation in public administration, it should be noted that political parties play a significant role in its implementation, which depends on objective and subjective factors, namely, democratization of the political regime, institutional capacity of political parties, legal framework of the political system, and the relationship between the actors of the political process.

The institutionalization of a political party as an actor of public administration in Ukraine still needs to be improved in the regulatory sense in such issues as: the responsibility of a political party to society; the existence of personalist parties; electoral legislation; audit of party activities; and financing of political parties.

Key words: human rights, democracy, society, civil society, political parties, responsibility, elections, electoral system, electoral commissions, official observers, parliamentary factions, MPs, public administration, institutionalization.